

Nr 18.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål m. m.; given Drottningholms slott den 30 december 1948.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till tryckfrihetsförordning varder slutligen godkänt, antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; samt
- 2) lag angående beslag å vissa skrifter.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framläggas vissa av den nya tryckfrihetsförordningen för-
anledda lagförslag.

Sålunda föreslås att 1946 års lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål skall ersättas med en ny lag i samma ämne. Bland de frågor som behandlas i lagförslaget må särskilt nämnas juryns möjlighet att vid sin enskilda överläggning erhålla upplysningar i rättsliga spørsmål. I detta hänseende föreslås att juryn skall kunna sammanträda med rätten för att inhämta sådana upplysningar.

Vidare föreslås en lag angående beslag å vissa skrifter, vilken möjliggör ingripanden mot uppviglande propaganda, då denna sprides vid krigsmakten genom skrifter som icke äro tryckta och som således ej falla under tryckfrihetsförordningen. Lagen är avsedd att ersätta 1936 års lag angående indragning av vissa skrifter.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Nr 806.**Förslag till****L a g****L a g****med vissa bestämmelser om rätt-
gången i tryckfrihetsmål;****med vissa bestämmelser om rätt-
gången i tryckfrihetsmål.***given Stockholms slott den 20 decem-
ber 1946.**Härigenom förordnas som följer.*

1 §.

1 §.

Mål angående brott som avses i § 3 tryckfrihetsförordningen upptages, om den skrift som föranlett åtalet är tryckt i stad i vars rådhusrätt enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren finnas minst två lagfarna ledamöter, vid den rådhusrätten men i annat fall vid rådhusrätten i stad som är säte för länsstyrelsen i det län där skriften är tryckt eller, om den staden hör till domsaga, vid den rådhusrätt i länet med angiven sammansättning som är närmast tryckningsorten.

Beträffande sådan utom riket på svenska språket tryckt skrift, å vilken huvuddistributören finnes angiven, vare dennes boningsort ansedd som tryckningsort.

Är vid talans väckande tryckningsorten eller, ifall som avses i andra stycket, huvuddistributörens boningsort ej känd eller är fråga om annan utom riket tryckt skrift än i andra stycket sägs, vare som tryckningsort ansedd ort där skriften anträffas.

Laga domstol i tryckfrihetsmål är för skrift, som är tryckt i Stockholms stad eller län, Stockholms rådhusrätt och för annan skrift den i tryckfrihetsmål behöriga rådhusrätten i det län där tryckningsorten är belägen; finnas i länet flera rådhusrätter med sådan behörighet, skall målet, om skriften tryckts i stad där behörig rådhusrätt finnes, upptagas av den rådhusrätten och i annat fall av den av de behöriga rådhusrätterna som är närmast tryckningsorten. Finnes för periodisk skrift särskild utgivningsort, skall i fråga om rättens behörighet även den orten anses som tryckningsort.

Är skriften tryckt utom riket, skall som tryckningsort anses den ort, där den som låtit utlämna skriften för spridning inom riket har sitt hemvist.

Är vid talans väckande tryckningsorten eller, om skriften tryckts utom riket, ort som avses i andra stycket ej känd, gälle som tryckningsort den ort där exemplar av skriften anträffas.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

2 §.

I mål varom i 1 § förmåles skall rätten vid förberedande behandling så snart ske kan utreda vem som är ansvarig för skriftens innehåll; och må rätten därvid meddela beslut i sådan fråga. Tillika skall bestämmas, huruvida frågan om skriftens innehåll är brottsligt skall prövas av jury.

Vid målets beredande må rätten, även då fråga är om allmänt åtal, höra part eller annan så ock meddela beslut i fråga om målets avvisande.

Om särskild talan mot beslut, varigenom rätten ogillat invändning av den tilltalade, att han icke är ansvarig för skriftens innehåll, gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående invändning om rättegångshinder.

3 §.

Då jury skall medverka, skola i samband med målets beredande vid sammanträde med parterna inför rätten de åtgärder för juryns bildande vidtagas som i tryckfrihetsförordningen stadgas. Sedan målets beredande slutförts, skall rätten utsätta tid för huvudförhandling inför juryn.

Skall jury ej medverka, varde målet, sedan beredandet slutförts, utsatt till huvudförhandling i den för brottmål i allmänhet gällande ordningen.

2 §.

I mål, vari talan föres om ansvar, skall rätten vid förberedande behandling så snart ske kan utreda huruvida den tilltalade är ansvarig för skriften samt, om så erfordras, meddela beslut därom.

Vid målets beredande må rätten, även då fråga är om allmänt åtal, höra part eller annan så ock meddela beslut i fråga om målets avvisande. För behandling av fråga som avses i första stycket må huvudförhandling utsättas; angående rättens sammansättning vid sådan förhandling eller vid huvudförhandling, som eljest utsättes ehuru målet i övrigt ej är berätt till huvudförhandling, gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling.

Om särskild talan mot beslut, varigenom rätten ogillat invändning av den tilltalade att han icke är ansvarig för skriften, gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående invändning om rättegångshinder.

3 §.

Vid målets beredande skall tillika bestämmas, huruvida skriftens brottslighet skall prövas av jury.

Då jury skall medverka, skola vid sammanträde med parterna inför rätten de åtgärder för juryns bildande vidtagas som i tryckfrihetsförordningen stadgas. Sedan målets beredande slutförts, skall rätten utsätta tid för huvudförhandling inför juryn.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

4 §.

Angående rättens sammansättning vid huvudförhandling inför jury gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. De till tjänstgöring i juryn utsedda skola genom rättens försorg skriftligen kallas till förhandlingen; *och skall kallelsen innehålla såväl uppgift å den tid inom vilken anmälan om laga förfall eller begäran om befrielse från juryman-nauppdraget på annan grund senast bör vara till rätten inkommen, som ock erinran om påföljd för försummelse att hörsamma kallelsen.*

Visar juryman laga förfall *eller beviljas honom befrielse från juryman-nauppdraget*, inkallas suppleant till tjänstgöring. Finner rätten att juryman icke styrkt laga förfall *eller avslås begäran om befrielse från uppdraget*, varde jurymannen underrättad därom. *De av rätten uttagna suppleanterna skola inkallas i den ordning vari de utlottats och de av part utsedda suppleanterna i den ordning de nämnts.*

Uteblir juryman å tid till vilken förhandlingen inför juryn utsatts, skall suppleant för den uteblivne inkallas, om uppskov med målet därigenom kan undvikas. Äger den uteblivne ej laga förfall och vållas av utevaron uppskov med målet, vare han skyldig att ersätta statsverket och parterna den kostnad, som genom försummelsen uppkommer; dock må ersättnings-skyldigheten jämkas efter vad rätten finner skäligt.

5 §.

Då fulltalig jury tillstädeskommit inför rätten, skola juryns medlemmar avlägga denna försäkran: »Jag N. N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag såsom ledamot i denna jury efter bästa förstånd skall besvara de frågor som av rätten framställas och i obrottslig tystnad hålla såväl vad under juryns överläggningar yttras som huru de särskilda medlemmarna rösta. Detta vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

4 §.

Angående rättens sammansättning vid huvudförhandling inför jury gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. De till tjänstgöring i juryn utsedda skola genom rättens försorg skriftligen kallas till förhandlingen. *Kallelsen skall innehålla såväl uppgift å den tid, inom vilken anmälan om laga förfall bör vara till rätten inkommen, som ock erinran om påföljd för försummelse att hörsamma kallelsen.*

Visar juryman laga förfall, inkallas *från samma grupp av jurymän* suppleant till tjänstgöring. Finner rätten att juryman icke styrkt laga förfall, varde jurymannen underrättad därom. *Suppleanter kallas i den ordning vari de utlottats.*

5 §.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

6 §.

Vid huvudförhandlingen äger juryman att med rättens tillstånd framställa fråga till part, vittne, sakkunnig eller annan.

Fortsatt huvudförhandling må ej hållas, med mindre juryns sammansättning är oförändrad.

7 §.

Sedan förhandlingen inför juryn blivit förd till slut, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta frågan, huruvida *skriftens innehåll* är brottsligt efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga. Avser åtalet flera brott eller föranleder målets beskaffenhet *i övrigt* flera frågor, skola de framställas var för sig. Innan frågorna till juryn slutligen avfattas, skall närvarande part beredas tillfälle att yttra sig över desamma. *Därefter* överlägga juryn i enrum under en av juryn utsedd ordförande. Framställd fråga skall av juryn besvaras med ja eller nej. *Ej* må juryn åtskiljas innan samtliga frågor blivit besvarade.

7 §.

Sedan förhandlingen inför juryn blivit förd till slut, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta frågan, huruvida *skriften* är brottslig efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga. Avser åtalet flera brott eller föranleder målets beskaffenhet *eljest* flera frågor, skola de framställas var för sig. Innan frågorna till juryn slutligen avfattas, skall närvarande part beredas tillfälle att yttra sig över desamma.

8 §.

Om de frågor, som av rätten framställts till juryn, överlägga juryn omedelbart i enrum under en av juryn utsedd ordförande. Under överläggningen skall, om det påkallas av någon av jurymännen, juryn sammanträda med rätten för att inhämta upplysningar om vad lag stadgar. Ej må i rättens närvaro juryn överlägga angående sitt svar eller företaga omröstning.

Framställd fråga skall av juryn besvaras med ja eller nej. *Juryn* må ej åtskiljas, innan samtliga frågor blivit besvarade.

8 §.

Vid juryns överläggning skola handlingarna i målet jämte rättens protokoll vara tillgängliga *för juryn*.

9 §.

Vid juryns överläggning skola handlingarna i målet jämte rättens protokoll vara tillgängliga.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Juryns *beslut* skall grundas å vad vid huvudförhandlingen inför juryn förekommit. Har ny huvudförhandling ägt rum, skall *beslutet* grundas å vad därvid förekommit.

Juryns svar skall, skriftligen avfattat, tillställas rätten, *varefter dom skall meddelas senast påföljande söckendag*.

Juryns *prövning* skall grundas å vad vid huvudförhandlingen inför juryn förekommit. Har ny huvudförhandling ägt rum, skall *prövningen* grundas å vad därvid förekommit.

Juryns svar skall, skriftligen avfattat, tillställas rätten.

10 §.

Då i mål, vari målsägande fört talan, skriftens brottslighet prövats av jury, må, om omständigheterna föranleda därtill, förordnas att målsäganden och den tilltalade skola bära var sin rättegångskostnad.

11 §.

Dom skall meddelas senast söckendagen efter det juryns svar tillställts rätten; vid avkunnande av dom erfordras ej att juryn är närvarande.

9 §.

Juryman åtnjuter av statsmedel dagtraktamente och reseersättning enligt de grunder som gälla för landstingsmän.

12 §.

13 §.

Vad i denna lag är stadgat om mål, vari talan föres om ansvar, skall i tillämpliga delar gälla beträffande mål, vari utan samband med åtal talan föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk; i mål om enskilt anspråk gälle dock följande särskilda bestämmelser.

Vid målets beredande skall utredas, huruvida anspråket enligt tryckfrihetsförordningen må göras gällande mot svaranden samt, om så erfordras, beslut därom meddelas. Om föreläg-

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

gande för part att komma tillstådes och om verkan av parts utevaro gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående sak, varom förlikning ej är tillåten. Skall jury ej medverka, varde målet utsatt till huvudförhandling i den för tvistemål i allmänhet gällande ordningen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Genom lagen upphäves lagen den 9 april 1937 (nr 118) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1950.

Genom lagen upphäves lagen den 20 december 1946 (nr 806) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; dock skall i fråga om rättegången i mål, som enligt övergångsbestämmelserna till nya tryckfrihetsförordningen skall behandlas enligt den äldre förordningen, äldre lag tillämpas.

F ö r s l a g
till
L a g
angående beslag å vissa skrifter.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Anträffas vid avdelning av krigsmakten skrift, som mångfaldigats på annat sätt än genom tryckpress, och innefattar dess spridande uppenbart sådan enligt lag straffbar uppvigling att krigsman därigenom kan förledas åsidosätta sin tjänsteplikt, må skriften, efter beslut av befattningshavare som enligt lag har bestraffningsrätt över personal vid avdelningen, tagas i beslag. Är fara i dröjsmål, må även utan sådant beslut åtgärd som nu sagts vidtagas av annan befattningshavare av officers eller underofficers grad. Anmälan därom skall dock skyndsamt göras hos befattningshavare som först sagts; denne har att genast pröva, om beslaget skall bestå.

2 §.

Har skrift med stöd av 1 § tagits i beslag, skall befattningshavare, som meddelat beslut därom eller fastställt åtgärd av annan befattningshavare, genast överlämna ett exemplar av skriften jämte underrättelse om beslaget till allmän åklagare; om dennes skyldighet att pröva beslaget gälle vad i lag är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1950.

Genom lagen upphäves lagen den 26 juni 1936 (nr 328) angående indragning av vissa skrifter; dock skall vad i nämnda lag är föreskrivet alltjämt äga tillämpning i fråga om skrift, beträffande vilken förordnande om indragning meddelats före nya lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 september 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet fråga om *ändrade bestämmelser angående rättegången i tryckfrihetsmål m. m.* samt anför följande.

I ett den 30 oktober 1947 avlämnat betänkande (SOU 1947:60) ha 1944 års tryckfrihetssakkunniga föreslagit en ny tryckfrihetsförordning och i samband därmed även upprättat förslag till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål och lag angående beslag å vissa skrifter.

Förslag till ny tryckfrihetsförordning har därefter genom proposition den 2 april 1948 (nr 230) framlagts till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning. Därvid anförde jag att de övriga, i sakkunnigförslaget upptagna lagarna, vilka icke äro av grundlags natur, borde behandlas särskilt i samband med framläggande av ett för granskning i lagrådet upprättat förslag till bestämmelser i hithörande ämnen.

Sedan riksdagen den 30 juni 1948 såsom vilande antagit ett förslag till ny tryckfrihetsförordning i huvudsaklig överensstämmelse med propositionen, anhåller jag att nu få upptaga nyssnämnda särskilda lagstiftningsfrågor till behandling. Beträffande det huvudsakliga innehållet i de sakkunnigas betänkande, såvitt angår tryckfrihetsförordningen, samt de ytt- randen som inhämtats däröver vill jag hänvisa till propositionen.

Vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Särskilda bestämmelser angående rättegången i tryckfrihetsmål voro ursprungligen upptagna endast i tryckfrihetsförordningen; i den mån processuella frågor icke därigenom reglerades, gällde allmänna, främst i rättegångsbalken upptagna lagbestämmelser. Vid 1937 års reform av tryckfrihetsprocessen infördes för denna ett förfarande enligt de moderna principer som följdes vid det då pågående arbetet på en allmän rättegångsreform. Samtliga de bestämmelser som voro erforderliga härför ansågos dock icke

lämpligen kunna inarbetas i tryckfrihetsförordningen. I denna bibehålles därför huvudsakligen endast de grundläggande bestämmelserna angående juryn och dess sammansättning, under det att reglerna om forum och domstolsförfarande i tryckfrihetsmål utbrötos till en särskild lag utan grundlags natur, lagen den 9 april 1937 (nr 118). Denna lag har sedermera i anledning av rättegångsreformen omarbetats, därvid åtskilliga särskilda stadganden uteslutits, vilka genom tillkomsten av motsvarande allmänna bestämmelser i den nya rättegångsbalken blivit överflödiga. I stället för 1937 års lag gäller sålunda lagen den 20 december 1946 (nr 806) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, vilken lag trätt i kraft den 1 januari 1948. Beträffande processuella frågor, vilka icke äro reglerade i tryckfrihetsförordningen eller i 1946 års lag, äro allmänna lagbestämmelser tillämpliga.

De sakkunnigas förslag ansluter sig till vad sålunda redan nu gäller i fråga om de ämnen som behandlas i tryckfrihetsförordningen och de frågor vilka regleras i särskild lag. Vid upprättandet av förslag till sådan lag ha bestämmelserna i 1946 års lag i väsentliga delar lämnats oförändrade eller allenast formella jämkningar vidtagits. De föreslagna ändringarna sammanhånga med de ändrade regler rörande rättegången i tryckfrihetsmål, vilka upptagits i förslaget till tryckfrihetsförordning.

Nu gällande regler om forum i tryckfrihetsmål innebära att dylika mål skola upptagas endast av vissa närmare angivna rådhusrätter samt att, som allmän regel, behörigheten för sådan rådhusrätt att upptaga visst mål beror på var den i målet avsedda skriften tryckts. De sakkunnigas förslag avser att inskränka antalet behöriga tryckfrihetsdomstolar till en i varje län, i regel rådhusrätten i residensstaden; för Stockholms stad och län skall Stockholms rådhusrätt vara tryckfrihetsdomstol. Såsom allmän regel har de sakkunnigas förslag i dessa hänseenden godtagits; därjämte har emellertid, enligt propositionen (s. 98), i det vilande förslaget upptagits en bestämmelse, enligt vilken Kungl. Maj:t skulle äga förordna om behörighet att upptaga tryckfrihetsmål även för annan rådhusrätt än sådan som avses i de sakkunnigas förslag. Om sådant förordnande meddelas, finnas alltså inom samma län flera rådhusrätter med behörighet att upptaga tryckfrihetsmål. Denna ändring i förslaget till tryckfrihetsförordning föranleder även en jämkning i de forumregler som enligt de sakkunnigas förslag skulle upptagas i lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål. Därvid har jag funnit lämpligt förordna den regeln att, då flera rådhusrätter med behörighet att upptaga tryckfrihetsmål finnas inom länet samt skriften tryckts i annan ort än den som äger sådan behörig domstol, den av de behöriga domstolarna inom länet som är närmast tryckningsorten skall upptaga målet.

I fråga om förhållandet mellan domstolen och juryn ha de sakkunniga framhållit betydelsen av att juryn beredes tillfälle att i förekommande rättsliga spörsmål erhålla upplysningar om gällande rättsreglers innebörd och tillämpning. Då lekmän i den allmänna rättsskipningen del-

taga såsom nämnd, åligger det domaren att tillföra lekmännen den erforderliga lagkunskapen. Inom juryprocessen måste för detta ändamål särskilda anordningar vidtagas. De sakkunniga föreslå därför att rättens ordförande skall kunna av juryn tillkallas under juryns enskilda överläggning för att lämna upplysningar i rättsliga frågor; varje jurymän skall äga befogenhet att påkalla sådana upplysningar. Bestämmelser härom äro upptagna i 8 §. Rörande den närmare motiveringen för detta förslag, särskilt de överväganden som tidigare förekommit i denna fråga samt de anordningar som finnas i andra länders juryprocess, hänvisas till de sakkunnigas betänkande (s. 197—200).

De sakkunnigas förslag har föranlett kritik i några av de yttranden som avgivits däröver. Denna kritik har jag återgivit vid framläggande av propositionen angående ny tryckfrihetsförordning (s. 75—76). I samband därmed har jag även utvecklat min ståndpunkt till förslaget i den del som nu avses (s. 100). Såsom jag därvid framhållit är det otvivelaktigt av stor betydelse att juryn får tillgång till upplysningar i rättsliga spörsmål, och de sakkunnigas förslag, enligt vilket det skall ankomma på juryn att taga initiativ till en av omständigheterna påkallad information genom rättens ordförande, torde erbjuda en lämplig utväg.

Övriga av de sakkunniga föreslagna ändrade bestämmelser ha icke föranlett anmärkningar i yttrandena. I dessa delar har jag funnit lämpligt biträda de sakkunnigas förslag. Beträffande motiveeringen hänvisas till vad de sakkunniga anfört i sitt betänkande (s. 294—298); dock vill jag här framhålla följande.

I 2 § andra stycket ha de sakkunniga upptagit ett stadgande, enligt vilket särskild huvudförhandling kan förekomma beträffande fråga om ansvarighet eller rättegångsfråga. Stadgandet ansluter sig till bestämmelserna i 45 kap. 14 § och 47 kap. 22 § nya rättegångsbalken och är föranlett av att dylik fråga bör kunna avgöras före huvudförhandling inför jury även i sådana fall då frågans bedömande anses böra kräva huvudförhandling.

Reglerna om domstolens sammansättning, såväl då jury icke medverkar som vid huvudförhandling inför jury, överensstämja med vad nu gäller. De sakkunniga ha sålunda icke upptagit de av processlagberedningen framlagda förslagen att rätten i tryckfrihetsmål, då jury ej medverkar, vid huvudförhandling alltid skall vara sammansatt av domare och nämnd samt att rätten vid huvudförhandling inför jury skall bestå av en lagfaren domare (SOU 1944: 10 s. 141—143). Dessa förslag stodo i samband med att enligt processlagberedningens förslag juryn, då den avgivit sitt utlåtande angående skriftens brottslighet, skulle medverka även vid straffmätning. En sådan utvidgning av juryns befogenheter ha de sakkunniga icke ansett sig böra förorda och, såsom jag framhållit vid behandlingen av förslaget till tryckfrihetsförordning (s. 98), delar jag de sakkunnigas uppfattning i denna fråga.

En från eljest gällande regler avvikande bestämmelse angående skyldigheten att gälda rättegångskostnad i vissa fall har upptagits i 10 §. Beträf-

fande mål, vari utan samband med åtal talan föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk, föreslås bestämmelser i 13 §, vilka sakna motsvarighet i 1946 års lag. I övrigt ha, på sätt de sakkunniga förordat, formella jämkningar vidtagits.

Beslag å vissa skrifter.

Enligt 4 § 12 och 13 mom. gällande tryckfrihetsförordning kunna tryckta skrifter, vilka anträffas vid trupp eller ombord å flottans fartyg, i vissa fall indragas. Förutsättning är att de uppenbarligen åsyfta att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden. Förordnande om indragning meddelas i regel av tryckfrihetsombudet i orten eller, såvitt angår Stockholm, av särskilda för ändamålet tillsatta personer; i vissa fall äger militär befälhavare besluta därom. Åtgärden skall för att bli bestående prövas av riksdagens tryckfrihetskommitté.

I fråga om indragning av skrifter, vilka mångfaldigats på annat sätt än genom tryck, finnas motsvarande bestämmelser i lagen den 26 juni 1936 (nr 328) angående indragning av vissa skrifter. Beslutanderätten tillkommer i sådant fall alltid militär befälhavare. Förordnandet skall, liksom i fråga om tryckta skrifter, prövas av tryckfrihetskommittén.

Några bestämmelser om indragning av tryckta skrifter ha icke upptagits i det såsom vilande antagna förslaget till tryckfrihetsförordning. Förslaget bygger på att ingripande mot tryckt skrift skall få ske endast på grund av skriftens brottslighet och att frågan om konfiskation av skriften på sådan grund skall prövas av domstol. I avbidan på domstolens prövning kan skriften läggas under beslag enligt de regler som meddelas härom i tryckfrihetsförordningen. För att underlätta ett snabbt ingripande mot vissa uppviglande skrifter, vilka spridas vid avdelning av krigsmakten, har i 10 kap. 11 § tryckfrihetsförordningen upptagits en bestämmelse om rätt för militär befälhavare att taga tryckt skrift i förvar i avbidan på skriftens läggande under beslag.

För att i motsvarande fall möjliggöra ett snabbt ingripande även mot skrifter, vilka mångfaldigats på annat sätt än genom tryckpress, föreslå de sakkunniga bestämmelser i en särskild lag angående beslag å vissa skrifter. Lagen är således avsedd att ersätta 1936 års lag angående indragning av vissa skrifter. Beträffande den närmare motiveringen för de förslagna bestämmelserna hänvisas till de sakkunnigas betänkande (s. 298—299).

Vad de sakkunniga sålunda föreslagit har i allmänhet icke föranlett anmärkningar i yttrandena. Dock anför *militieombudsmannen* att bestämmelserna böra närmare anknyta till befälhavares allmänna befogenheter. Bestämmelserna i den särskilda lagen kunna i annat fall uppfattas som begränsningar av den mera allmänna beslagsrätt som tillkommer befälhavare i fråga om skriftliga handlingar. I varje fall synes viss oklarhet komma att förefinnas rörande förhållandet mellan föreskrifterna i den särskilda

lagen och de allmänna bestämmelserna. Militieombudsmannen anser det böra övervägas om ej dessa föreskrifter lämpligen kunde inarbetas i den nya militära rättegångslagen.

Beträffande det av militieombudsmannen berörda spörsmålet vill jag framhålla att de föreslagna bestämmelserna i den särskilda lagen angående beslag å vissa skrifter ha en vidsträcktare räckvidd än reglerna om militär befälhavares beslagsrätt i andra fall. De avse sålunda även fall då annan än krigsman sprider ifrågavarande skrifter vid avdelning av krigsmakten. Mål mot denne angående uppviglingsbrott, som sker därigenom, utgör icke militärt mål och skall således icke behandlas enligt den militära rättegångslagen. Det torde därför icke vara lämpligt att inarbeta bestämmelserna i nämnda lag. Den omständigheten att militär befälhavare i vissa fall kan äga befogenhet att ingripa mot skriften såväl enligt de nu föreslagna bestämmelserna som enligt mera allmänna beslagsregler torde knappast i praktiken vålla några svårigheter. Vad de sakkunniga föreslagit, vilket anknyter till den föreslagna bestämmelsen i 10 kap. 11 § tryckfrihetsförordningen, finner jag vara lämpligt.

I enlighet med de synpunkter som nu anförts ha upprättast förslag¹ till

- 1) *lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål*; samt
- 2) *lag angående beslag å vissa skrifter*.

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.

¹ Det under 2) angivna lagförslaget, vilket är av samma lydelse som det vid propositionen fogade, har här utslutits.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Nr 806.

Förslag till

L a g

L a g

med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål;

med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

given Stockholms slott den 20 december 1946.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

1 §.

Mål angående brott som avses i § 3 tryckfrihetsförordningen upptages, om den skrift som föranlett åtalet är tryckt i stad i vars rådhusrätt enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren finnas minst två lagfarna ledamöter, vid den rådhusrätten men i annat fall vid rådhusrätten i stad som är säte för länsstyrelsen i det län där skriften är tryckt eller, om den staden hör till domsaga, vid den rådhusrätt i länet med angiven sammansättning som är närmast tryckningsorten.

Laga domstol i tryckfrihetsmål är för skrift, som är tryckt i Stockholms stad eller län, Stockholms rådhusrätt och för annan skrift domstolen i den ort, där skriften tryckts, om denna domstol enligt tryckfrihetsförordningen är behörig att upptaga tryckfrihetsmål. Äger sistnämnda domstol ej sådan behörighet, upptages målet av den därtill behöriga domstolen i länet eller, om flera sådana finnas, den av dem som är närmast tryckningsorten. Finnes för periodisk skrift särskild utgivningsort, skall i fråga om rättens behörighet även den orten anses som tryckningsort.

Beträffande sådan utom riket på svenska språket tryckt skrift, å vilken huvuddistributören finnes angiven, vare dennes boningsort ansedd som tryckningsort.

Är skriften tryckt utom riket, skall som tryckningsort anses den ort, där den som låtit utlämna skriften för spridning inom riket har sitt hemvist.

Är vid talans väckande tryckningsorten eller, i fall som avses i andra stycket, huvuddistributörens boningsort ej känd eller är fråga om annan utom riket tryckt skrift än i andra stycket sägs, vare som tryckningsort ansedd ort där skriften anträffas.

Är vid talans väckande tryckningsorten eller, om skriften tryckts utom riket, den ort som avses i andra stycket ej känd, gälle som tryckningsort den ort där exemplar av skriften anträffas.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

2 §.

I mål varom i 1 § förmåles skall rätten vid förberedande behandling så snart ske kan utreda vem som är ansvarig för skriftens innehåll; och må rätten därvid meddela beslut i sådan fråga. Tillika skall bestämmas, huruvida frågan om skriftens innehåll är brottsligt skall prövas av jury.

Vid målets beredande må rätten, även då fråga är om allmänt åtal, höra part eller annan så ock meddela beslut i fråga om målets avvisande.

Om särskild talan mot beslut, varigenom rätten ogillat invändning av den tilltalade, att han icke är ansvarig för skriftens innehåll, gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående invändning om rättegångshinder.

3 §.

Då jury skall medverka, skola i samband med målets beredande vid sammanträde med parterna inför rätten de åtgärder för juryns bildande vidtagas som i tryckfrihetsförordningen stadgas. Sedan målets beredande slutförts, skall rätten utsätta tid för huvudförhandling inför juryn.

Skall jury ej medverka, varde målet, sedan beredandet slutförts, utsatt till huvudförhandling i den för brottmål i allmänhet gällande ordningen.

2 §.

I tryckfrihetsmål, vari talan föres om ansvar, skall rätten vid förberedande behandling så snart ske kan utreda vem som är ansvarig för tryckfrihetsbrott genom skriften samt, om så erfordras, meddela beslut därom.

Vid målets beredande må rätten, även då fråga är om allmänt åtal, höra part eller annan så ock meddela beslut i fråga om målets avvisande. *För behandling av rättegångsfråga eller fråga som avses i första stycket må huvudförhandling utsättas, ehuru målet i övrigt ej är berett till huvudförhandling. Angående rättens sammansättning vid sådan förhandling gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling.*

Om särskild talan mot beslut, varigenom rätten ogillat invändning av den tilltalade att han icke är ansvarig för skriften, gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående invändning om rättegångshinder.

3 §.

Vid målets beredande skall tillika bestämmas, huruvida skriftens brottslighet skall prövas av jury.

Då jury skall medverka, skola vid sammanträde med parterna inför rätten de åtgärder för juryns bildande vidtagas som i tryckfrihetsförordningen stadgas. Sedan målets beredande slutförts, skall rätten utsätta tid för huvudförhandling inför juryn.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

4 §.

Angående rättens sammansättning vid huvudförhandling inför jury gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. De till tjänstgöring i juryn utsedda skola genom rättens försorg skriftligen kallas till förhandlingen; och skall kallelsen innehålla såväl uppgift å den tid inom vilken anmälan om laga förfall eller begäran om befrielse från juryman-nauppdraget på annan grund senast bör vara till rätten inkommen, som ock erinran om påföljd för försummelse att hörsamma kallelsen.

Visar juryman laga förfall eller beviljas honom befrielse från juryman-nauppdraget, inkallas suppleant till tjänstgöring. Finner rätten att juryman icke styrkt laga förfall eller avslås begäran om befrielse från uppdraget, varde jurymannen underrättad därom. De av rätten uttagna suppleanterna skola inkallas i den ordning vari de utlottats och de av part utsedda suppleanterna i den ordning de nämnts.

Uteblir juryman å tid till vilken förhandlingen inför juryn utsatts, skall suppleant för den uteblivne inkallas, om uppskov med målet därigenom kan undvikas. Äger den uteblivne ej laga förfall och vållas av utevaron uppskov med målet, vare han skyldig att ersätta statsverket och parterna den kostnad, som genom försummelsen uppkommer; dock må ersättnings-skyldigheten jämkas efter vad rätten finner skäligt.

5 §.

Då fulltalig jury tillstädeskommit inför rätten, skola juryns medlemmar avlägga denna försäkran: »Jag N. N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag såsom ledamot i denna jury efter bästa förstånd skall besvara de frågor som av rätten framställas och i obrottslig tystnad hålla såväl vad under juryns överläggningar yttras som huru de särskilda medlemmarna rösta. Detta vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare troget hålla.»

4 §.

Angående rättens sammansättning vid huvudförhandling inför jury gälle vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling. De till tjänstgöring i juryn utsedda skola genom rättens försorg skriftligen kallas till förhandlingen. Kallelsen skall innehålla såväl uppgift å den tid, inom vilken anmälan om laga förfall bör vara till rätten inkommen, som ock erinran om påföljd för försummelse att hörsamma kallelsen.

Visar juryman laga förfall, inkallas inom samma grupp av jurymän suppleant till tjänstgöring. Finner rätten att juryman icke styrkt laga förfall, varde jurymannen underrättad därom. Suppleanter kallas i den ordning vari de utlottats.

5 §.

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

6 §.

Vid huvudförhandlingen äger juryman att med rättens tillstånd framställa fråga till part, vittne, sakkunnig eller annan.

Fortsatt huvudförhandling må ej hållas, med mindre juryns sammansättning är oförändrad.

7 §.

Sedan förhandlingen inför juryn blivit förd till slut, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta frågan, huruvida *skriftens innehåll* är brottsligt efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga. Avser åtalet flera brott eller föranleder målets beskaffenhet i övrigt flera frågor, skola de framställas var för sig. Innan frågorna till juryn slutligen avfattas, skall närvarande part beredas tillfälle att yttra sig över desamma. *Därefter* överlägga juryn i enrum under en av juryn utsedd ordförande. Framställd fråga skall av juryn besvaras med ja eller nej. Ej må juryn åtskiljas innan samtliga frågor blivit besvarade.

7 §.

Sedan förhandlingen inför juryn blivit förd till slut, skall rätten utan uppskov till juryns besvarande skriftligen avfatta frågan, huruvida *skriften* är brottslig efter det eller de lagrum som åklagaren eller målsäganden funnit tillämpliga. Avser åtalet flera brott eller föranleder målets beskaffenhet i övrigt flera frågor, skola de framställas var för sig. Innan frågorna till juryn slutligen avfattas, skall närvarande part beredas tillfälle att yttra sig över desamma.

8 §.

Över de frågor, som av rätten framställtts till juryn, överlägga juryn i enrum under en av juryn utsedd ordförande. Vid överläggningen skall, om det påkallas av någon av jurymännen, rättens ordförande komma tillstädes för att meddela upplysningar om vad lag stadgar. Han skall dock avträda, sedan upplysningarna meddelats och i varje fall innan brottslighetsfrågan upptages till omröstning inom juryn. Framställd fråga skall av juryn besvaras med ja eller nej. Ej må juryn åtskiljas, innan samtliga frågor blivit besvarade.

8 §.

Vid juryns överläggning skola handlingarna i målet jämte rättens protokoll vara tillgängliga för juryn.

9 §.

(Gällande lag.)

Juryns *beslut* skall grundas å vad vid huvudförhandlingen inför juryn förekommit. Har ny huvudförhandling ägt rum, skall *beslutet* grundas å vad därvid förekommit.

Juryns svar skall, skriftligen avfattat, tillställas rätten, *varefter dom skall meddelas senast påföljande söckendag.*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Juryns *prövning* skall grundas å vad vid huvudförhandlingen inför juryn förekommit. Har ny huvudförhandling ägt rum, skall *prövningen* grundas å vad därvid förekommit.

Juryns svar skall, skriftligen avfattat, tillställas rätten.

10 §.

Då i mål, vari målsägande fört talan, skriftens brottslighet prövats av jury, må, om omständigheterna föranleda därtill, förordnas att målsäganden och den tilltalade skola bära var sin rättegångskostnad.

11 §.

Dom skall meddelas senast söckendagen efter det juryns svar tillställts rätten; vid avkunnande av dom erfordras ej att juryn är närvarande.

9 §.

Juryman åtnjuter av statsmedel dagtraktamente och reseersättning enligt de grunder som gälla för landstingsmän.

12 §.

13 §.

Vad i denna lag är stadgat om mål, vari talan föres om ansvar, skall i tillämpliga delar gälla beträffande mål, vari utan samband med åtal talan föres om tryckt skrifts konfiskering eller om enskilt anspråk; i mål om enskilt anspråk gälle dock följande särskilda bestämmelser.

Vid målets beredande skall utredas, huruvida anspråket enligt tryckfrihetsförordningen må göras gällande mot svaranden. Om föreläggande för part att komma tillstådes och om verkan av parts utevaro gälle vad i rättegångsbalken är stadgat angående

(Gällande lag.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

sak, varom förlikning ej är tillåten. Skall jury ej medverka, varde målet utsatt till huvudförhandling i den för tvistemål i allmänhet gällande ordningen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Genom lagen upphäves lagen den 9 april 1937 (nr 118) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1950.

Genom lagen upphäves lagen den 20 december 1946 (nr 806) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; dock skall i fråga om rättegången i mål, som enligt övergångsbestämmelserna till nya tryckfrihetsförordningen skall behandlas enligt den äldre förordningen, äldre lag tillämpas.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 3 december 1948.

Närvarande:

justitieråden GEIJER,
DAHLMAN,
LECH,
regeringsrådet QUENSEL.

Enligt lagrådet den 18 september 1948 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet samma dag, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål* samt till *lag angående beslag å vissa skrifter*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Björn Kjellin.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess ledamöter.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

2 §.

Lagrådet:

Det är uppenbarligen icke med förslaget åsyftat att rätten skall i ansvarsfrågan vid målets beredande meddela beslut i vidare mån än huruvida den tilltalade är ansvarig för skriften, även om utredningen till äventyrs utpekar någon annan. En mera exakt formulering i detta avseende tillstyrkes.

Föreskriften att särskild huvudförhandling må utsättas för behandling av rättegångsfråga synes, såsom innefattande en upprepning av vad rättegångsbalken stadgar, böra utgå.

Att döma av motiven skulle meningen med de i 2 och 4 §§ upptagna bestämmelserna om rättens sammansättning vara den, att vid huvudförhandlingar, som där avses, rätten skall bestå av tre eller fyra lagfarna domare. Bestämmelsernas formulering har visserligen hämtats från gällande lag men skulle enligt lagrådets mening vinna i klarhet, om i stället för den knappast entydiga hänvisningen till rättegångsbalken den åsyftade inne-

börden direkt uttrycktes i lagtexten. Som regeln skulle vara densamma för de ifrågavarande slagen av huvudförhandlingar, torde den lämpligen kunna meddelas för dem gemensamt i en särskild paragraf omedelbart efter förslaget 4 §. Iakttages vad lagrådet anfört rörande föreskriften om särskild huvudförhandling för behandling av rättegångsfråga, måste beaktas att regeln om rättens sammansättning emellertid skall avse även dylik huvudförhandling. I vissa andra fall torde ock kunna förekomma huvudförhandling på det förberedande stadiet, och jämväl då synes rättens sammansättning böra vara den nu angivna. Lagrådet hemställer förty att tredje punkten i andra stycket av 2 § samt första punkten i 4 § utgå samt att omedelbart efter 4 § insättes en ny paragraf av innehåll att vid huvudförhandling, där jury medverkar, så ock vid huvudförhandling, som utsättes, ehuru målet ej i sin helhet är berett till huvudförhandling, rätten skall bestå av tre eller fyra lagfarna domare.

4 §.

Lagrådet:

Beträffande första punkten i denna paragraf hänvisar lagrådet till vad lagrådet därom anfört vid 2 §.

5 §.

Lagrådet:

Om, i enlighet med vad lagrådet hemställt vid 2 §, efter 4 § insättes en ny paragraf, betecknad 5 §, föranledes därav ändrad nummerbeteckning av förevarande och efterföljande paragrafer.

8 §.

Lagrådet:

Sedan förhandlingen inför juryn slutförts, bör det vara jurymännen be- taget att före överläggningen om de av rätten framställda frågorna träda i förbindelse med parterna eller andra. Jurymännen skulle eljest kunna ut- sättas för obehörig påverkan, ägnad att rubba den objektivitet som utgör förutsättning för att juryn skall kunna fylla sin uppgift. Överläggningen bör därför städse äga rum omedelbart efter det förhandlingen avslutats och frågorna tillställts juryn. Att så skall ske får även anses framgå av 7 § i den nu gällande lagen. Däremot uppställer det remitterade förslaget text intet hinder för att efter frågornas överlämnande till juryn någon tid kan komma att förflyta innan juryn sammanträder i enrum för överläggning. Det hem- ställes att till förebyggande härav i förevarande paragraf uttryckligen stad- gas att juryn omedelbart efter det att frågorna framställts skall överlägga i enrum.

Justitieråden Geijer, Dahlman och Lech:

I enlighet med sakkunnigförslaget har i förevarande paragraf upptagits en bestämmelse, att vid överläggningen rättens ordförande skall, om det på-

kallas av någon av jurymännen, komma tillstådes för att meddela upplysningar om vad lag stadgar. Han skall dock avträda sedan upplysningarna meddelats och i varje fall innan brottslighetsfrågan upptages till omröstning inom juryn. Bestämmelsen kan ledas tillbaka till 1934 års betänkande. Däri föreslogs att rättens ordförande eller domaren skulle vara närvarande under juryns överläggning för upplysningars meddelande, men skulle avträda innan ansvarsfrågan upptoges till slutlig prövning. Mot detta förslag anmärkte lagrådets flesta ledamöter att det knappast vore väl förenligt med juryns uppgift och ställning i rättegången, om dess överläggning till beslut komme att äga rum under sådana former, att en viss påverkan från domstolens sida i verkligheten eller åtminstone till skenet icke kunde anses utesluten. Av den motivering, som nu åberopats av de sakkunniga, framgår att dessa ansett anmärkningen ej kunna fränkännas visst berättigande. Enligt deras mening syntes anmärkningen dock icke träffa en anordning, varigenom det överlämnades åt juryn att taga initiativ till en information från domstolens sida. Det är att antaga att de sakkunniga avsett att ytterligare minska betänkligheterna mot en dylik information, då denna i förslaget preciserats till att gälla vad lag stadgar. Härmed läres avses gällande rättsreglers innebörd och tillämpning, men alldeles entydigt är uttrycket icke. Av remissprotokollet synes framgå att departementschefen velat giva uttrycket en något snävare innebörd än de sakkunniga. Dessa åberopa bland annat att en grundlig genomgång av saken och dess förhållande till gällande lag och härskande praxis vore det bästa medlet att sätta varje jurymän i stånd att självständigt bedöma de frågor han har att avgöra; och det framgår av sammanhanget att de sakkunniga ansett att denna genomgång skulle ske under medverkan av rättens ordförande. Departementschefen åter betonar att rättens ordförande skall yttra sig endast om de rättsliga spørsmål varom han tillfrågas — hans uppgift vore alltså att informera juryn om en rent objektiv lagtolkning — samt tillägger, att rättens ordförande icke får ingå på en diskussion av själva målet, även om jurymännen skulle vilja upptaga sådana spørsmål.

Medan de sakkunniga lämnat öppet, huruvida rättens ordförande skulle äga uttala sig direkt om de åberopade lagrummens tillämplighet i det föreliggande fallet, har således departementschefen menat att han skall inskränka sig till en mera allmänt hållen lagtolkning, som endast skall få röra spørsmål, varom han tillfrågas.

Det är givet att — liksom jurymännens frågor till rättens ordförande enligt sakens natur måste bliva i viss mån färgade av det konkreta fall som är föremål för prövning — även den lagtolkning, som därav föranledes, lätt kan röna inverkan av omständigheterna i det särskilda fallet. Detta gäller även en lagtolkning, som eftersträvar att hålla sig inom de gränser departementschefen antytt, och det möter därför svårigheter att i ett lagbud göra en skarp gränsdragning. Den praktiska tillämpningen bör dock kunna bringas i överensstämmelse med den innebörd som är åsyftad.

Enligt vår mening kan den ifrågasatta informationen anses förenlig med

juryns uppgift i tryckfrihetsprocessen och dess ställning såsom en från domstolen fristående institution endast om den förlänas den snävare omfattning som departementschefen förordat. Detta synes gälla även om det skall ankomma på juryn att taga initiativ till att information kommer till stånd. Att informationen icke utsträckes till ett bedömande av det föreliggande fallet synes så mycket mera angeläget som, för den händelse juryns utlåtande blir fällande, frågan om skriftens brottslighet enligt det vilande grundlagsförslaget skall prövas jämväl av rätten. Såsom departementschefen framhållit, bör den lagtolkning som meddelas vara rent objektiv, vilket torde innebära, bland annat, att även sådana från auktoritativt håll framkomna tolkningsalternativ, vilka den som meddelar informationen äger kännedom om men för sin del ej vill biträda, böra delgivas juryn.

Mot anordnandet av en på angivna sätt begränsad information kan måhända invändas, att dess betydelse skulle bli tämligen ringa. Erfarenheten lär dock ha visat, att möjlighet till personlig information kan vara av visst värde därigenom att missförstånd om lagbudens rätta tolkning sålunda förebygges. En sådan information kan icke anses stridande mot grundlagsförslagets anda, då det icke är åsyftat att den skall vara i någon mån bindande för juryn. Den kan å ena sidan knappast tänkas erhålla någon större betydelse för bättre förståelse av innebörden av regeln i 1 kap. 4 § grundlagsförslaget, d. v. s. den lagregel som framför andra lämnar rum för ett mera lekmannamässigt bedömande av tryckfrihetsmålen. Men denna lagregel lär å andra sidan icke göra det mindre nödvändigt att jurymännen ha kännedom om de tillämpliga allmänna rättsreglernas innebörd. Tvärtom torde dylik kännedom vara en förutsättning för riktig tillämpning jämväl av den speciella regeln. Vi vilja med hänsyn till det nu anförda, trots de betänkligheter från principiell synpunkt som förslaget i denna del kan vara ägnat att väcka, icke avstyrka en anordning som öppnar väg för en information av den mera begränsade omfattningen.

Till bättre klagörande av informationens karaktär synes det framför förslagets formulering vara att föredraga, om informationen angives skola avse åberopade lagrums rätta tolkning.

Även beträffande tillvägagångssättet vid informationens meddelande vilja vi förorda viss ändring i förslaget. Syftet att informationen skall få den snävare omfattning och skarpare avgränsning som förut sagts torde nämligen kunna antagas bli bättre tillgodosett ifall det — i stället för att rättens ordförande skall komma tillstådes vid juryns överläggning — föreskrives att det skall ankomma på juryn att för mottagande av informationen inställa sig inför rätten. Det synes lämpligt att därvid ej blott rättens ordförande utan även rättens övriga ledamöter äro tillstådes, och det torde falla av sig självt, att det bör stå de sistnämnda fritt att medverka vid informationen. Likaså torde — med hänsyn till informationens karaktär att utgöra ett led i juryns överläggning — utan särskilt stadgande vara klart att även informationen är undandragen offentligheten.

Beaktas det nu anförda kan förevarande paragraf, i vad den rör förhållandet mellan domstolen och juryn, erhålla sådan ändrad lydelse, att — i stället för vad förslaget föreskriver i andra och tredje punkterna — efter första punkten såsom en modifikation av den däri upptagna bestämmelsen stadgas, att juryn, om det påkallas av någon av jurymännen, under överläggningen skall inställa sig inför rätten för att inhämta upplysning om rätta tolkningen av åberopade lagrum.

Regeringsrådet Quensel:

Beträffande de föreslagna bestämmelserna om upplysning för juryn om vad lag stadgar så är icke utan vidare klart, hur syftet med dem skall förstås och vad de innebära.

Grunden till förslaget i denna del läser vara att söka i vad tryckfrihets-sakkunniga anført därom att, ehuru lekmannasynpunkter må göra sig gällande vid bedömandet av processmaterialet, juryn dock ej äger döma enbart efter sitt rättsmedvetande utan, liksom domstol, är bunden av lagens eget innehåll men icke kan förutsättas kunna utan ledning riktigt avgöra de ofta invecklade juridiska spörsmålen, ävensom att prövningen i tryckfrihetsmål bör anordnas så, att tillbörlig hänsyn tages även till det anspråk på rättsskydd, som tillkommer den genom tryckfrihetsbrott kränkta parten.

Det är visserligen icke fråga om att — i överensstämmelse med t. ex. engelsk uppfattning av förhållandet mellan domare och jury — så långt det med hänsyn till svårigheten att särskilja sak- och rättsfrågorna låter sig göra, lägga de senare till domarens avgörande och sålunda söka reducera juryns uppgift beträffande lagtolkningen till något blott formellt. Domarens upplysningsverksamhet — i motiven kallad information — har i förslaget gjorts villkorad av att den begärts av någon av jurymännen, och det har tydligen avsetts att informationen icke ens i princip skulle vara bindande för juryn utan närmast borde betraktas som råd eller förslag till lagtolkning. Men med hänsyn till nyss berörda och övriga uttalanden under förarbetena torde kunna antagas, att med informationen dock åsyftats något mera än blott hjälp för de jurymän, som eventuellt önska intränga i och efter vanlig objektiv tolkningsmetod bedöma de rättsliga spörsmålen. Meningen synes vara att söka tillgodose ett i rättssäkerhetens intresse uppställt krav att brottslighetsfrågan, oaktat den prövas av jury, skall avgöras på grundval icke av rent lekmannamässig uppfattning om lagens innebörd utan av sådan lagtolkning, som rättsbildad domare har att prestera. Man torde tänkt sig att, där juryn saknar kvalifikationer för en juridiskt riktig lagtolkning, denna brist skulle kunna i avsevärd mån botas genom informationen utan att juryn vare sig formellt eller reellt berövades något av dess självständighet såsom lagtolkare.

Till en början må anmärkas att, med nu angivna uppfattning om syftet med förslaget om informationen, det synes tvivelaktigt, huruvida detta förslag, som ju icke blev av riksdagen prövat i samband med grundlagsför-

slaget, står i sådan överensstämmelse med detta, att här kan anses vara fråga blott om en närmare föreskrift beträffande den i grundlagsförslaget bestämda tryckfrihetsprocessen.

Information från domarens sida i syfte att förtaga eller begränsa det lekmanmässiga i juryns lagtolkning är en nyhet som icke torde sakna principiell betydelse. Tryckfrihetsmålens faktiska sidor ligga ej sällan i så öppen dag, att utrymme saknas för egentlig bevisprövning. Även då detta icke är förhållandet, kommer dock lagtolkningen, bl. a. tolkningen av den för tryckfrihetsmålen speciella regel, som återfinnes i 1 kap. 4 § grundlagsförslaget, att utgöra en mycket väsentlig del av prövningen av brottslighetsfrågan. Där denna prövning i tryckfrihetsmål, till skillnad från andra mål, utan förbehåll i sin helhet överlämnats åt en av lekmän bestående jury, torde man däri kunna se ett uttryck för tanken, att brottslighetsfrågan, såväl i vad den beror på lagtolkning som i övrigt, lämpligen avgöres efter fri lekmanuppfattning för att därigenom tryckfrihetsintresset skall främjas, även om rättsskyddet för motstående intressen förlorar mer eller mindre i effektivitet. Denna uppfattning torde icke heller jävas av satsen om juryns bundenhet av lag. Tillämplig lag är i dessa mål icke blott eller ens främst vanliga straffrättsliga och andra allmänna regler utan i första rummet den i nyssberörda paragraf i grundlagsförslaget inrymda, för tryckfrihetsmålen speciella bestämmelsen, för vars tolkning lagstiftaren torde ansett lekmän särskilt skickade och som — därest bestämmelsen över huvud skall kunna antagas innehålla något utöver vad i allmänhet gäller — torde kunna leda till friande dom oavsett lagens brottskonstruktioner i övrigt. Även den omständigheten, att juryns skyldighet att döma efter lag inskränkts till att äga giltighet blott som teori, i det att jurymännen befriats från ansvar för sina avgöranden och icke behöva motivera dem samt omröstningen skall vara hemlig för att jurymännen må vara oberoende, synes stödja antagandet att meningen är, att juryns lagtolkning må ske fritt efter lekmanuppfattning.

Jämförelse med de lekmananämnder, som under domaransvar döma gemensamt med rättsbildad domare och ha till huvudsaklig uppgift att medverka vid bevisprövning och utmätning av straff, ersättningsbelopp o. d., blir lätteligen missvisande i förevarande sammanhang. Även jämförelse med fall, då i främmande länder jury medverkar i den allmänna rättskipningen, haltar på grund av den särskilda uppgiften att skydda tryckfriheten, som juryn i den svenska tryckfrihetsprocessen erhållit.

Juryns faktiska frihet att döma efter gottfinnande skulle visserligen kunna lända även tryckfrihetsintresset till förfång och då strida mot grunderna för juryinstitutets användning. Ett gott skydd mot ett dylikt resultat skapar emellertid grundlagsförslaget självt genom sina regler om obligatorisk överprövning domstolsvägen av jurydom, när den är fällande. Förslaget om information angående lagens innehåll skulle således få sin egentliga betydelse som ett medel att förekomma att brottslighetsfrågan bedömes mildare, än om lagtolkningen ankomme på den juridiska sakkunskapen. Varje förslag

med dylik syftning torde kunna sägas beröra själva den hittillsvarande grunden för jurys användning i tryckfrihetsmål, alldeles oavsett beskaffenheten och effektiviteten av de medel som föreslås för syftets ernående. Om man vid revision av tryckfrihetsförordningen avser en reform av ifrågavarande innebörd, synes förhållandet därför böra komma till uttryck i de nya grundlagsbestämmelserna. Men det vilande förslaget till ny tryckfrihetsförordning innehåller intet sådant. Det skiljer alltjämt strängt mellan domares och jurys uppgifter och hänför till de senare prövningen av brottslighetsfrågan i hela dess vidd, utan antydning om att lagtolkningen likväl ej må vara rent lekmannamässig. Medan man på nyssberörda särskilda väg ger skydd för tryckfrihetsintresset mot menliga följder av en dylik lagtolkning, lämnas de motstående intressena utan sådant skydd.

Menade man, att ändamålet med juryinstitutionens användning i tryckfrihetsmål mindre varit att få till stånd ett lekmannamässigt bedömande än att undandraga brottslighetsfrågan från de statsanställdas prövning, så kan väl däri ligga ett mått av sanning, historiskt sett. Att detta alltjämt skulle vara egentliga skälet till juryns bibehållande torde dock knappast kunna påstås. Ej heller har beträffande kvalifikationer såsom juryman lagfaren person fått företräde eller statsanställd diskvalificerats. Men skulle dock idén med jury huvudsakligen vara den senast ifrågasatta, synes förevarande förslag om information från rättens ordförandes sida likväl främmande för grundlagsförslaget. Det framstode ju då såsom av särskild betydelse att, om rättskunnighet skulle tillföras juryn, det skedde på helt annan väg.

Anses emellertid hinder icke ur ovan angivna synpunkt föreligga att utan tillägg till grundlagsförslaget i nu förevarande ordning genomföra förslaget om information, är dock mot detsamma att erinra, att man däri knappast på ett tillfredsställande sätt bemästrat svårigheterna att förena intresset av en juridiskt riktig lagtolkning med juryinstitutionen och intresset att jämväl beträffande lagtolkningen bevara lekmännens självständighet.

Det synes icke troligt att information från domarens sida skulle i synnerlig mån inverka i avsedd riktning. Förutom att juryn, om den vid lagtolkningen låte sig leda av domaren, ofta skulle se sin uppgift nedbragt till ett minimum, så har man ju icke hos oss, såsom t. ex. i England, en nedärvd allmän föreställning att, även då jury medverkar, lagtolkningen egentligen är domarens sak, utan tvärtom har av ålder intet slag av inblandning från domarens sida i juryns grundlagsbestämda uppgifter praktiserats eller ansetts tillbörligt.

Om således jämväl en ovillkorlig och till formen bestämd auktoritativ information kan antagas bliva föga verksam, lär institutets närmare utformning efter förslagens anvisningar än mer nedsätta effektiviteten. Att tillmäta förslaget någon nämnvärd betydelse som medel att skydda mot missbruk av tryckfriheten eller ge upprättelse åt den, som blivit kränkt genom sådant missbruk, torde icke vara befogat.

Det föreslagna villkoret för att information må lämnas är ägnat att utsluta information just i fall, då den bäst behöves, såsom då juryn har en

felaktig uppfattning om lagens innebörd men icke förstår, att annan tolkning kan ifrågasättas, och endast därför underlåter att söka skaffa sig upplysning. Å andra sidan kan ifrågavarande villkor knappast verka till ökning av juryns självständighet i fall, då informationen kommer till stånd. Ej heller utgör det någon garanti för att ej så sker mot nästan alla jurymännens vilja; och för den, som ej önskat informationen, torde den icke kännas mindre påtvungen eller besvärande, om den tillkommit på en jurymans initiativ än om det skett enligt en allmän regel.

Skall informationen kunna bibringa juryn förmåga att självständigt tolka lagen, fordras åtminstone att domaren utvecklar grunderna för sin mening och framhåller de andra tolkningsmöjligheter, som tilläventyrs kunna tänkas, samt skälen för och emot dessa. Äro de juridiska problemen invecklade, såsom i motiven antagits ofta vara fallet, kan utredningen behöva innefatta redogörelser för praxis och doktrin. I själva verket skulle tarvas vida mer, men någon fullgod ersättning för vad som brister lekmännen i skolning och träning för lagtolkningsuppgiften kan uppenbarligen icke ernås på denna väg. Längre än till en halvmesyr kan man icke komma. Att ge informationen karaktär av råd eller förslag och framhålla skäl även mot den tolkning, man anser som den rätta, kan tänkas ytterligare minska informationens verkan men torde sällan medföra något av värde. De jurymän, som sakna vana vid kritisk behandling av liknande ämnen, torde svårligen kunna tillgodogöra sig information av dylikt slag. Snarare är troligt, att de skulle förbryllas och kanske helt förvillas därav. Naturligtvis kan förhållandet gestalta sig annorlunda beträffande jurymän med lagfarenhet eller eljest högre bildning. Men med förutsättningarna att förstå utredningar av de rättsliga frågorna växa då också möjligheterna att skaffa sig den upplysning, som eventuellt kan behövas, på annat sätt än med domarens hjälp.

Det remitterade förslaget bygger — måhända i viss motsättning mot vad de sakkunniga tänkt sig — på att en skarp gräns kan upprätthållas mellan de s. k. sak- och rättsfrågorna. Tydligt är också att, om domaren i fall, då bevisprövning verkligen erfordras, skulle inlåta sig på anvisningar även i detta hänseende, bristen på uttryckligt stöd i grundlagen bleve än mer framträdande. Men det lär icke alltid vara möjligt att verkställa lagtolkningen i avseende å visst fall utan att därmed komma in på frågan i övrigt om falllets subsumtion under det ena eller andra lagbudet. Där omständigheterna, såsom ej är ovanligt i tryckfrihetsmål, knappast medge olika bedömanden av målets faktiska sidor, blir ju ock subsumtionen lätteligen en omedelbar logisk följd av lagtolkningen. Upplysning om lagens innebörd kan då i själva verket ge ett uttömmande svar å hela den till juryn hänskjutna frågan. Emellertid är det väl just detta resultat, som man velat undvika genom kravet att informationen skall begränsas till de rent rättsliga spörsmålen.

Gränsen mellan vad som vore blott ett fullgörande av plikten att lämna upplysning om lagens stadganden och vad som borde anses som en otillbörlig påverkan av juryn bleve sålunda mången gång svår att draga och därmed tillämpningen av informationsinstitutet en vansklighetsfull uppgift. Visst

beaktande förtjäna de uttalade farhågorna, att domarna kunna utsättas för misstankar att de överskridit sin befogenhet, särskilt om informationen sker blott muntligen och vid enskild överläggning. Hos allmänheten kan då åtminstone framkallas föreställningen att juryns utlåtande grundar sig på informationen och överensstämmer med domarens mening, även där så alls ej är förhållandet. Av stor vikt synes emellertid vara att domaren icke obefogat kommer att te sig såsom i någon mån medansvarig för jurydomen. När lagfaren domare dömer gemensamt med lekmän, sker visserligen information enskilt, men då skall den ej vara begränsad till rättsfrågorna och domarens egen mening om hur målet bör avgöras kommer till uttryck i hans votum.

Över huvud taget lär det få anses mycket främmande för svensk domares ställning i rättegång att han skulle däri avge råd eller förslag till lösning av rättsliga spörsmål, i vilkas avgörande han icke deltagit. Det remitterade förslaget synes emellertid innebära, att rättens ordförande skulle fungera som ett slags utredningsman i fråga om lagens innehåll inför lekmannadomare, som ägde bestämma i vad mån han finge uttala sig i frågan och som hade att bedöma riktigheten av hans lagtolkning, detta t. o. m. ehuru deras dom sedermera kan bli underställd hans prövning. Skall domaren meddela information, synes det, här som eljest inom vårt rättsväsende, böra ske i form av auktoritativa anvisningar, som lämnas vid sammanträde, därvid han själv är ordförande, och så att hans lagtolkning ej måste bli okänd för parter och allmänhet.

Uppgiften att biträda juryn med utredning och förslag lär det bättre lämpa sig för en till juryns tjänst ställd sekreterare med erforderlig utbildning. Men även mot en dylik lösning resa sig vissa av de betänkligheter, som ovan framhållits. Åtminstone gäller detta, om icke bestämmelserna om information reducerades till att avse och innebära blott, att de jurymän, som för sin del önska sakkunnigt biträde för att sätta sig in i juridiska spörsmål, ägde för ändamålet vända sig till lämplig anvisad person, som icke hade domarfunktion i målet. Behovet av att i lag reglera frågan om möjligheterna för enskild juryman att av annan än ledamot i rätten erhålla hjälp med anskaffning av studiematerial och vägledning vid dess begagnande synes dock ringa.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att andra och tredje punkterna i det remitterade förslagets 8 § utgå.

13 §.

Lagrådet:

I denna paragraf upptagas bl. a. vissa särskilda bestämmelser angående talan, som utan samband med åtal föres om enskilt anspråk. Med hänsyn till att juryprövning kan förekomma även i sådana tryckfrihetsmål innehåller förslaget den bestämmelsen, att vid målets beredande skall utredas, huruvida anspråket enligt tryckfrihetsförordningen må göras gällande mot svaranden. Stadgandet synes emellertid böra — i likhet med regeln i 2 §

för det fall att ansvarstalan föres — uttryckligen angiva att jämväl beslut i frågan i vissa fall skall meddelas på förberedelsestadiet. Därest stadgandet erhåller den lydelsen att rätten skall på sätt i 2 § stadgas utreda och, om så erfordras, meddela beslut i frågan, vinnes tillika, att det klart framgår, att särskild huvudförhandling för frågans behandling kan utsättas på det förberedande stadiet.

Bestämmelsen i andra stycket av paragrafen, att de regler i rättegångsbalken om föreläggande för part att komma tillstådes och om verkan av parts utevaro, som avse indispositiva mål, skola gälla även i sådant tryckfrihetsmål, som endast gäller enskilt anspråk, bör, då bestämmelsen icke utgör något undantag från stadgandena i den förevarande lagen, lämpligen upptagas för sig som ett särskilt andra stycke i paragrafen, under det att samtliga övriga bestämmelser i paragrafen kunna upptagas såsom ett första stycke.

S l u t b e s t ä m m e l s e r n a .

Lagrådet:

Det må erinras om det i 26 § promulgationslagen till rättegångsbalken reglerade fallet, att antalet vid rådhusrätt tjänstgörande lagfarna domare understiger tre. Sådant förhållande lärer ännu en tid framåt komma att bestå jämväl vid någon av de rådhusrätter, som skola vara behöriga i tryckfrihetsmål. I övergångsbestämmelserna till förevarande lag torde därför, om lagrådets vid 2 § gjorda hemställan beträffande stadgandena om rättens sammansättning vinner beaktande, böra upptagas ett stadgande av innebörd, att vad i 26 § nämnda promulgationslag sägs i tillämpliga delar skall gälla jämväl i tryckfrihetsmål.

Förslaget till lag angående beslag å vissa skrifter.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 30 december 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet lagrådets den 3 december 1948 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 18 september 1948 remitterade förslagen till

- 1) lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; samt
- 2) lag angående beslag å vissa skrifter.

Föredraganden anför följande.

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

2 och 4 §§.

Det remitterade förslaget innehåller i 2 och 4 §§ bestämmelser angående rättens sammansättning i vissa närmare angivna fall. Lagrådet har anfört att den därvid begagnade formuleringen, nämligen att därom skall gälla vad i rättegångsbalken är i allmänhet föreskrivet om domförhet vid huvudförhandling, visserligen hämtats från gällande lag men enligt lagrådets mening skulle vinna i klarhet, om i stället för den knappast entydiga hänvisningen till rättegångsbalken den åsyftade innebörden direkt uttrycktes i lagtexten. Därför har lagrådet hemställt att tredje punkten i andra stycket av 2 § samt första punkten i 4 § skola utgå samt att omedelbart efter 4 § skall insättas en ny paragraf av innehåll att vid huvudförhandling, där jury medverkar, så ock vid huvudförhandling, som utsättes ehuru målet ej i sin helhet är berett till huvudförhandling, rätten skall bestå av tre eller fyra lagfarna domare.

Den formulering mot vilken lagrådet sålunda anmärkt återfinnes i flera av de lagändringar som genomförts i samband med tillkomsten av nya

rättegångsbalken utan att — bortsett från en mindre formell jämkning — ha gjorts till föremål för erinran från lagrådets sida. Sålunda förekommer denna formulering i 4 kap. 4 § strafflagen, 16 § lagen om verkställighet av bötesstraff och 9 § lagen om villkorlig dom. Samma formulering har upptagits i 4 § 1946 års lag med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, varifrån den oförändrad överflyttats till det remitterade förslaget. Med hänsyn härtill torde det icke vara lämpligt att nu övergå till ett annat uttryckssätt.

Vad lagrådet i övrigt anfört vid 2 § torde böra iakttagas; härav föranledas jämkningar av ordalagen i första och andra styckena.

8 §.

Såsom lagrådet framhållit bör juryns överläggning städse ske omedelbart efter det förhandlingen avslutats och frågorna tillställts juryn. Det torde vara lämpligt att, på sätt lagrådet hemställt, förtydliga lagtexten i detta hänseende.

Enligt det remitterade förslaget skall juryn äga möjlighet att vid sin överläggning erhålla upplysningar om vad lag stadgar; det skall ankomma på rättens ordförande att, såsom närmare anges, meddela sådana upplysningar. Bestämmelserna härom, vilka sakna motsvarighet i 1946 års lag, ha utförligt behandlats vid lagrådsgranskningen. Lagrådets flesta ledamöter ha därvid funnit sig kunna i princip godtaga en sådan anordning för information av juryn som upptagits i det till lagrådet remitterade förslaget. Vissa ändringar i de föreslagna bestämmelserna förordas emellertid. Å andra sidan har en lagrådsledamot på anförda skäl hemställt att hithörande bestämmelser skola utgå.

Vid framläggandet av propositionen angående ny tryckfrihetsförordning har jag redogjort för de tryckfrihetskunnigas förslag till bestämmelser i det hänseende som nu avses och de yttranden som avgivits däröver samt närmare utvecklat min principiella ståndpunkt till förslaget. Därvid har jag framhållit betydelsen av att juryn får tillgång till upplysningar i rättsliga spörsmål. Den ståndpunkt som sålunda kommit till uttryck i propositionen har icke föranlett någon erinran från riksdagens sida.

Frågan om juryns möjligheter att vinna kännedom om lagens innehåll berör ett av de centrala problemen rörande rättsskipningen i tryckfrihetsmål, nämligen syftet med juryprövningen och den ställning i rättegången som juryn med hänsyn härtill bör äga. Såsom framgår av de sakkunnigas utredning har juryinstitutionen till ändamål att låta en upplyst, allmänt medborgerlig uppfattning komma till uttryck vid avgörandet av tryckfrihetsmålen och att därigenom skapa en folklig garanti för tryckfriheten. Ur denna synpunkt har juryn ansetts böra intaga en i förhållande till domstolen fristående ställning. Däremot har det icke varit avsett att med jurysystemet upphäva den skyldighet att döma efter lag som gäller vid all rättsskipning, vare sig den utövas av rättsbildade domare eller av lekmän. De sakkunniga framhålla att tryckfrihetsmålen icke i detta hänseende intaga någon särställning och

erinra om stadgandet i 86 § regeringsformen, enligt vilket tryckt skrifts innehåll icke får medföra straff annat än om detta innehåll strider mot tydlig lag. Av tryckfrihetsförordningen framgår i skilda sammanhang att tryckfriheten skall betraktas som en lagbunden frihet och således varken får utövas i strid mot tillämplig lag eller inskränkas annat än med stöd av sådan lag. Den fråga juryn får sig förelagd till besvarande är avfattad på sådant sätt att det icke kan råda någon tvekan om att juryns prövning skall grundas på lag.

Stundom har den uppfattningen framförts att det stadgande som upptagits i 1 kap. 4 § första stycket grundlagsförslaget och som äger sin motsvarighet i ingressen till 3 § i nu gällande tryckfrihetsförordning skulle medföra en rätt för juryn att i friande riktning åsidosätta gällande straffbud. Med anledning av den diskussion som förts inom lagrådet härom vill jag såsom min uppfattning framhålla att någon sådan rätt icke bör utläsas ur stadgandet; detta måste ses som en erinran om de synpunkter som böra anläggas vid lagens tillämpning och den anda vari lagstiftaren velat ha lagbuden beaktade.

För min del ansluter jag mig således alltjämt till de sakkunnigas uppfattning i fråga om juryns skyldighet att tillämpa lag. En konsekvens härav är att juryn måste beredas tillräckliga möjligheter att taga kännedom om lagens innehåll. Före år 1937 kunde domstolen tillse att inom juryn städse fanns någon ledamot, som kunde lämna de övriga erforderlig ledning beträffande rättsreglernas innebörd och tillämpning. Genom borttagandet av domstolens rätt att omedelbart för det föreliggande målet utse jurymän uppkom behov av andra anordningar för att sörja för upplysning åt juryn i rättsliga frågor. Det förslag härom som utarbetades mötte emellertid motstånd inom lagrådet och någon lagstiftning i denna fråga kom icke till stånd. Uppenbarligen gäller det emellertid en fråga av stor vikt, och en anordning som lämnar juryn tillgång till erforderliga upplysningar utan att äventyra dess oberoende ställning bör eftersträvas. De sakkunniga ha påpekat att en anordning som medger domaren att på juryns begäran komma tillstådes under dess överläggning överensstämmer med en modern utvecklingslinje i utländsk juryprocess. Särskilt kan här erinras om att i Danmark genom lagändring år 1936 öppnats en möjlighet för rättens ordförande att närvara vid juryns överläggning för att besvara de frågor som jurymännen i anledning av målet vilja ställa till honom.

Ehuru jag således icke finner vad som förekommit vid lagrådsgranskningen utgöra tillräcklig anledning att frångå den principiella uppfattning som jag tidigare hävdad på denna punkt, föreligga otvivelaktigt vissa tveksamma frågor beträffande anordnandet av informationen. Lagrådets flesta ledamöter ha anfört att det till bättre klargörande av informationens karaktär syntes framför förslagets formulering vara att föredraga, om informationen angäves skola avse åberopade lagrums rätta tolkning. I det remitterade förslaget användes uttrycket »upplysningar om vad lag stadgar», vilket uttryck är hämtat från nya rättegångsbalkens bestämmelser om överläggning till dom, då nämnd har säte i rätten. Detta uttryck anger enligt min mening

bättre vad som avses, varför jag icke på denna punkt vidtagit någon ändring i förslaget. Att det kan bli fråga om att lämna upplysningar ej allenast om skriven lag utan även om eljest vedertagna rättsgrundsatser ligger i sakens natur.

Vad lagrådets flesta ledamöter i övrigt anfört beträffande tillvägagångssättet vid informationens meddelande torde i huvudsak böra beaktas. Dock lär det icke vara nödvändigt utsäga att juryn skall inställa sig inför rätten. Det torde vara tillräckligt att ange att juryn skall sammanträda med rätten för att inhämta upplysningarna; hur detta sammanträde skall anordnas är en praktisk fråga som ej behöver beaktas i lagtexten. Såsom lagrådets flesta ledamöter framhållit är detta sammanträde ett led i juryns överläggning och således undandraget offentligheten. I lagtexten torde böra uttryckligen angivas att juryn icke i rättens närvaro får överlägga angående sitt svar eller företaga omröstning.

13 §.

I anledning av vad lagrådet anfört har i andra stycket första punkten angivits att, om så erfordras, beslut skall meddelas i fråga som där avses. Att särskild huvudförhandling kan utsättas för frågans behandling torde framgå vid en jämförelse med 2 § andra stycket. I övrigt har jag icke ansett vad lagrådet anfört böra medföra någon avvikelse från den föreslagna formuleringen.

S l u t b e s t ä m m e l s e r n a .

Med hänsyn till vad jag anfört vid 2 och 4 §§ bortfaller behovet av det tillägg till övergångsbestämmelserna, varom lagrådet hemställt.

Förslaget till lag angående beslag å vissa skrifter.

Det remitterade förslaget har av lagrådet lämnats utan erinran.

Föredraganden anför att, utöver de ändringar som förut nämnts, vissa redaktionella jämkningar vidtagits i det under 1) angivna remitterade förslaget samt hemställer att lagförslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Georg Dahlin.